

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

8 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 8 kwietnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 20 grudnia 2021 r., V ACa 569/20,

w sprawie z powództwa S.M. i M.B. przeciwko Bank w W.

o zapłatę i ustalenie,

1) oddala skargę kasacyjną,

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego na czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Agnieszka Piotrowska Dariusz Zawistowski Roman Trzaskowski

(A.D.)i

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 4 sierpnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo S.M. i M.B. przeciwko Bank S.A. w W. (aktualnie Bank w W.) o ustalenie nieważności bliżej opisanej umowy kredytu oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kwoty 57 138,16 zł oraz 19 101,30 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie.

Sąd Okręgowy ustalił, że 17 lipca 2008 r. powodowie zawarli z pozwanym umowę, na podstawie której Bank udzielił im kredytu w kwocie 270 251,05 zł waloryzowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie oraz załącznikach do niej. Kredyt został udzielony na 480 miesięcy w celu sfinansowanie zakupu lokalu mieszkalnego od dewelopera. W uzasadnieniu wyroku Sąd pierwszej instancji opisał szczegółowo postanowienia umowy i jej załączników. Kredyt został uruchomiony w transzach opisanych w uzasadnieniu wyroku. W 2009 r. powodowie wprowadzili się do mieszkania, a w 2010 r. powód zarejestrował w nim jednoosobową działalność gospodarczą. Strony zawarły następnie aneks do umowy, na podstawie którego powodowie spłacali kredyt we franku szwajcarskim. Pismem z 6 lutego 2016 r., powodowie, powołując się na nieważność umowy z powodu zawartych w niej niedozwolonych postanowień umownych, wezwali pozwanego do zwrotu uiszczonych przez nich kwot 57 138,16 zł i 14 532,16 CHF oraz wszystkich kwot zapłaconych po tym wezwaniu z tytułu zwrotu świadczenia nienależnego.

W oparciu o te ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia nieważności przedmiotowej umowy kredytu, albowiem jest ona zgodna z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (aktualny tekst jedn.Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej: „prawo bankowe”). Kwestionowane przez powodów postanowienia umowne nie były wobec nich bezskuteczne w świetle art. 385¹ § 1 k.c., albowiem określały główne świadczenia stron i zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Powodowie świadomie zdecydowali się na określony typ kredytu waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego i potwierdzili otrzymanie stosownych informacji od Banku, umożliwiających zrozumienie jej

podstawowych cech, a także dokonanie oceny rozmiaru ryzyka, wiążącego się z zaciągnięciem tego zobowiązania, korzystnego dla powodów w chwili zawierania umowy ze względu na niższe od kredytów złotych oprocentowanie kredytu według stawki LIBOR. Sąd Okręgowy zwrócił także uwagę, że po podpisaniu aneksu do umowy i rozpoczęciu spłacania kredytu we frankach szwajcarskich, powodowie uniezależnili się od kursów tej waluty ustalonej przez pozwanego w jego Tabeli kursów walut obcych. Domaganie się przez powodów zwrotu uiszczonych w wykonaniu umowy kwot było niezasadne także w świetle art. 411 pkt 3 k.c. Roszczenie powodów o zwrot uiszczonych kwot należy uznać za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego., gdyż uzyskaliby oni kosztem pozwanego majątek o znacznej wartości w postaci mieszkania kupionego za środki uzyskane z kredytu.

Po rozpoznaniu apelacji powodów, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z 20 grudnia 2021 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w części w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie kwotę 57 138,16 zł i 14 532,16 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 17 lutego 2018 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4 569,14 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 22 sierpnia 2019 r. r. do dnia zapłaty, a także ustalił, że opisana wyżej umowa kredytu jest nieważna. Oddalił apelację powodów w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny, uwzględniając procesowe zarzuty apelacyjne, zakwestionował poprawność dokonanej przez Sąd pierwszej instancji oceny dowodów oraz poczynionych na ich podstawie ustaleń faktycznych, prowadzących do stwierdzenia przez Sąd Okręgowy ważności zawartej przez strony umowy kredytu. Sąd drugiej instancji ustalił, że postanowienia umowy nie były negocjowane, a powodowie nie zostali należycie poinformowani przez pozwanego o zakresie obciążającego ich ryzyka, jego znaczeniu dla rozmiaru zobowiązania kredytowego, a także działaniu mechanizmu indeksacji kapitału kredytu oraz rat kredytu. Wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny ocenił, że zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne są abuzywne, nie ma możliwości ich zastąpienia innymi normami dyspozytywnymi, wskutek czego umowa kredytu jest nieważna, a uiszczone przez powodów kwoty, objęte pozwem, podlegają zwrotowi

na podstawie przepisów o świadczeniu nienależnym. Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny orzekł reformatoryjnie.

W skardze kasacyjnej pozwany Bank zarzucił naruszenie:

- art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. i art. 385² k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L.95 z 21 kwietnia 1993 r.- dalej Dyrektywa 93/13) przez błędne przyjęcie, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej (klausule ryzyka walutowego) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny i zrozumiały, że oferując konsumentom kredyt indeksowany do CHF, pozwany nie przedstawił im rzetelnych informacji pozwalających na ocenę zakresu ryzyka związanego z ich przyszłymi obciążeniami z tytułu kredytu,
- art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. i art. 385² k.c. w związku z art.3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13 przez błędne przyjęcie, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej są niedozwolone, jako sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumenta;
- art. 69 ust. 3 prawa bankowego, art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez nieprzyjęcie przez Sąd, że przy wykładni umowy kredytu jest dopuszczalne odwołanie się do bezwzględnie obowiązującego i bezpośrednio stosowanego przepisu prawa krajowego w postaci art. 69 ust. 3 prawa bankowego, do wykładni oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c. lub normy dyspozytywnej w postaci art. 358 § 2 k.c. w miejsce uznanych za niedozwolone postanowień umownych;
- art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym Dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że wskutek stwierdzenia niedozwolonego (nieuczciwego) charakteru całego mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie dochodzi do wyeliminowania z umowy postanowień indeksacyjnych dotyczących zasad wypłaty oraz spłaty kredytu, a w konsekwencji do upadku umowy;
- art. 189 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu;

- art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. przez przyjęcie, że umowa kredytu jest sprzeczna z istotą stosunku obligacyjnego, co powinno prowadzić do jej nieważności, podczas gdy konstrukcja umowy i mechanizm waloryzacji przyjęty w umowie mieści się w granicach swobody umów określonych w art. 353¹ k.c.;
- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. przez przyjęcie dopuszczalności zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wcześniejszego niż dzień wyrażenia przez powodów zgody na trwałą bezskuteczność umowy kredytu.

Formułując te podstawy, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części, tj. co do pkt 1 i 3 i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku we wskazanej wyżej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje;

Nie są uzasadnione rozbudowane zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia art. 385¹ k.c. w związku ze wskazanymi w podstawach kasacyjnych przepisami kodeksu cywilnego, prawa bankowego oraz Dyrektywy 93/13. Kwestie w nich poruszone zostały już rozważone i rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w świetle którego nie doszło do naruszenia przytoczonych w skardze norm prawnych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje aktualnie pogląd (po początkowym okresie przyjmowania poglądu przeciwnego), że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego w walucie obcej) określają główne świadczenia stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Skarżący zarzucił wadliwe przyjęcie przez Sąd

drugiej instancji, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zarzut ten jest niezasadny, albowiem w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wyjaśniono już, że wymaganie wyrażenia postanowienia umownego w sposób jednoznaczny, prostym i zrozumiałym językiem jest spełnione, gdy umowa przedstawia konsumentowi w sposób przejrzysty działanie mechanizmu waloryzacyjnego tak, aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne związane z zaciągnięciem wieloletniego zobowiązania kredytowego waloryzowanego kursem waluty obcej. Konsument powinien być jasno poinformowany przez bank, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy nieograniczone niczym ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (zob. wyroki TSUE z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13 oraz z 20 września 2017 r., C-186/16, a także wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W wyroku z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19 TSUE wyjaśnił, że wykładni art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowny kredytu, które powodują skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógłby racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, że ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków. W uzasadnieniu wyroku z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18, Sąd Najwyższy podniósł, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane z zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego

wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne. Ochrona konsumenta może zostać zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy.

Klauzule waloryzacyjne, które określają główne świadczenia stron i nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Nie jest zasadny kasacyjny zarzut wadliwego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, iż postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Abuzywność tych klauzul została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE, w którym wyjaśniono, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, gdyż kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku; obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Są one niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyłeń od kursu ustalanego

z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18 oraz z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20).

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13. Dyrektywy 93/13 przez zanegowanie przez Sąd możliwości wykonania zobowiązania przy uwzględnieniu normy określającej wartość waluty obcej przez zastosowanie kursu średniego NBP. Sąd Najwyższy stanął w swoich orzeczeniach na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., już po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że konsument następnie udzieli świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). W uzasadnieniu powołanej uchwały wyjaśniono, w nawiązaniu do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa TSUE (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola

jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Nie jest zatem dopuszczalne zastosowanie do rozliczeń stron średniego kursu Narodowego Banku Polskiego w oparciu o art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Postulat zastąpienia (substytucji) abuzywnych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego nie uwzględnia koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta.

Jeżeli bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument - tak jak ma to miejsce w okolicznościach sprawy - postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną, (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021,

Nr 2, poz. 20; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22), umowa jest trwale bezskuteczna (nieważna), a podstawą tej nieważności jest art. 58 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23; z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

W toku postępowania w niniejszej sprawie powódka powołując się na nieważność umowy kredytu, domagała się zwrotu - na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym - kwot spełnionych przez nią na rzecz pozwanego w oparciu o tę nieważną umowę. Pozwany zarzucił w związku z tym naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. i art. 385¹ § 1. k.c. przez błędne przyjęcie, że Bank może pozostawać w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia restytucyjnego na rzecz konsumenta w okresie poprzedzającym powstanie stanu trwałej bezskuteczności umowy (wynikającego z upadku umowy w związku z abuzywnością), a w konsekwencji zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia doręczenia wezwania do zapłaty, pomimo że w tej dacie nie istniało jeszcze wymagalne roszczenie powódki, albowiem powódka nie złożyła – po stosownym jej pouczeniu przez Sąd- skutecznego oświadczenia, doręzonego pozwanemu, że nie wyraża zgody na obowiązywanie klauzul abuzywnych. Stanowisko pozwanego znajduje podstawę w poglądzie Sądu Najwyższego wyrażonym w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadzie prawnej - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). Pogląd ten wymaga jednak modyfikacji z uwzględnieniem wykładni Dyrektywy 93/13 dokonanej w orzeczeniach TSUE wydanych już po podjęciu tej uchwały i dotyczących zagadnienia wymagalności wzajemnych roszczeń zwrotnych, wskutek stwierdzenia nieważności umów kredytu. W wyroku z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, TSUE orzekł, że art. 6 ust. 1 i art.7 ust.1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument

wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej - konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną. W razie stwierdzenia nieważności umowy kredytowej, konsument jest uprawniony do domagania się od przedsiębiorcy zwrotu świadczeń spełnionych przez konsumenta w wykonaniu tej umowy oraz odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania tego zobowiązania, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tego świadczenia. Powstanie stanu wymagalności roszczenia o zwrot świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy oraz stanu opóźnienia w realizacji tego roszczenia przez zobowiązanego, nie jest zatem uzależnione od stanowiska konsumenta co do braku jego zgody na dalsze obowiązywanie umowy zawierającej klauzulę abuzywną. Z orzecznictwa TSUE wynika także jednoznacznie, że przedsiębiorcy - w przypadku nieważności umowy kredytowej - przysługuje roszczenie o zwrot kapitału wypłaconego konsumentowi w wykonaniu tej umowy, z odsetkami za opóźnienie od dnia wezwania konsumenta do zapłaty (zob. wyrok TSUE z 15 czerwca 2023 r., C - 520/21 oraz postanowienie TSUE z 11 grudnia 2023 r., C - 756/22). Do powstania roszczenia zwrotnego (restytucyjnego) jest konieczne wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia, a zatem doprowadzenie przez wierzyciela do stanu wymagalności własnej wierzytelności.

Nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. w sposób wskazany skardze kasacyjnej, albowiem w świetle ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Interes prawny - o którym mowa w art. 189 k.p.c. - należy postrzegać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni tego pojęcia, szeroko pojmowanego dostępu do sądów oraz konkretnych okoliczności sprawy. Powód zachowuje interes prawny w zgłoszeniu powództwa o ustalenie nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego, jeżeli mimo przysługującego mu

powództwa o świadczenie na podstawie spornego stosunku prawnego ze stosunku tego wynikają inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o zapłatę nie jest możliwe lub aktualne. W takich stanach faktycznych jedynie powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego - z uwzględnieniem procesowych skutków wyroku o ustalenie, w szczególności granic prawomocności materialnej - może w pełny sposób zaspokoić interes prawny powoda, zapobiec potencjalnym sporom między stronami na przyszłość, a zatem w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną związaną ze spornym stosunkiem prawnym (zob. (zob.m.in. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego z 17 grudnia 1993 r., III CZP 171/93, OSNCP 1994, nr 7-8, poz. 149 i z 20 października 2015 r., III CZP 27/15, OSNC 2016, Nr 3, poz. 31, wyroki Sądu Najwyższego z 2 lipca 2015 r., V CSK 640/14; z 2 lutego 2006 r., II CK 395/05; z 25 lutego 2022 r., II CSKP 87/22; i z 23 kwietnia 2021 r., II CSK 9/21, a także postanowienie Sądu Najwyższego z 30 grudnia 2024 r., I CSK 3258/23).

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz powodów, którzy wnieśli w terminie odpowiedź na skargę kasacyjną, orzeczono na podstawie art.98, 108, w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust.4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jedn. tekst: Dz.U. z 2023 r., poz.1964).

Agnieszka Piotrowska

Dariusz Zawistowski

Roman Trzaskowski

(A.D.)

[a.ł]